

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

T. VII

GMINA SŁAWNO

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM VII

GMINA SŁAWNO

Redakcja:

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SŁAWNO 2008

ABSTRACT. Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds), *Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*, t. VII: *Gmina Sławno* [History and Culture of the Sławno region, vol. VII: Sławno Community]. Fundacja „Dziedzictwo”, Sławno 2008. pp. 371, figs 102, colour tabl. 44. ISBN 978-83-7591-046-9. Polish text with German summaries.

These are studies of aspects of history and culture of the Sławno region [Pomerania, Poland]. These papers refer to nature and history of the region which is virtually unknown for most of Polish current citizens. It is hard to build a society without roots and without history, without knowledge about their homeland. People who have lived here for over 50 years do not understand the cultural landscape which has been created and constructed for centuries. The aim of the collection of paper is to bring the nature and history nearer. The knowledge about the past of the region will allow to understand the landscape and protect it as well as create a new social approach to the future.

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2008
© Copyright by Authors

Na okładce: Dwór w Kwasowie, chromolitografia z albumu Alexandra Dunckera, *Die Ländlichen Wohnsitze, Schlösser um Residenzen der Ritterschaftlichen Grundbesitzer in der preussischen Monarchie nebst den Königlichen Familien-, Haus-Fideicommiss- und schatull -Gütern in Naturgetreuen, Künstlerisch Ausgeführten, farbigen Darstellungen nebst begleitendem Text*, Berlin T. III, 1860/1861.

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brygida Jerzewska*

Redaktor: *Katarzyna Muzia-Ceglarz*
Skład i łamanie: *Eugeniusz Strykowski*

Konferencję oraz publikację sfinansowano ze środków Urzędu Gminy w Sławnie przy wsparciu Starostwa Sławieńskiego

Wydawca/Herausgeber: Fundacja „Dziedzictwo”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 2
Wydawnictwo „Region”, 81-574 Gdynia, ul. Goska 8
www.region.jerk.pl

ISBN: 978-83-7591-046-9

Druk/Druck: Totem – Inowrocław

Spis treści

JAN SROKA (Sławno), WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań), <i>Paradoksy bogactwa (nie?)szczęśliwej gminy: wady zaletami czy zalety wadami?</i>	7
WOJCIECH STEFANOWSKI (Sławno), <i>Kilka słów o gminie Sławno</i>	17
WACŁAW FLOREK, JERZY JONCZAK, CELESTYNA PRINC (Słupsk), <i>Denudacja odpływowa w dolinie Wieprzy</i>	25
EWA GÓRSKA, JACEK ANTCZAK (Słupsk), <i>Awifauna lęgowa gminy Sławno, jej zagrożenia i ochrona</i>	37
MICHAŁ ŻMUDA (Kórnik), <i>Wstępna inwentaryzacja fauny okolic Sławna</i>	71
ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), <i>Parki gminy Sławno</i>	87
IGNACY SKRZYPEK (Koszalin), <i>Najdawniejsze dzieje gminy Sławno</i>	109
KRZYSZTOF CHOCHUŁ (Słupsk), <i>Powiat sławieński w zasobach Archiwum Państwowego, Oddział w Słupsku</i>	185
ANDRZEJ CHLUDZIŃSKI (Pruszcz Gdański), <i>Nazwy miejscowe gminy Sławno</i>	197
MARIA WITEK, WALDEMAR WITEK (Szczecin), <i>Budownictwo administracji leśnej w gminie Sławno</i>	233
WOLFRAM SUHR (Hohenfelde, Niemcy), <i>Diedrich Suhr – Architekt und Seine Bauten in Schlawe in Pommern, 1921–1929</i>	271
KONSTANTY KONTOWSKI (Darłowo), <i>Cmentarze gminy Sławno</i>	297
MARGARETA SADOWSKA (Sławno), <i>Wspomnienie o Edwardzie Puplu (1911–1991)</i>	319
LIDIA WRÓBLEWSKA (Poznań), <i>„Sobota na grodzisku”... kłopotliwy podarunek?</i>	327
ELŻBIETA FLOREK (Słupsk), <i>Wzrost potencjału turystycznego gminy Sławno w aspekcie wykorzystania cennych obszarów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych</i>	341
Indeks osób	357
Indeks nazw geograficznych	363
Lista adresowa Autorów	369

Kilka słów o gminie Sławno

WOJCIECH STEFANOWSKI (Sławno)

Wprowadzenie

Gmina Sławno leży w północno-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, tuż przy jego granicy z województwem pomorskim. W jej bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się gminy: Postomino, Kobylnica, Malechowo i Darłowo oraz gmina i miasto Kępnice. Centrum obszaru gminy zajmuje Miasto Sławno (jako osobna gmina oraz siedziba Starostwa). Gmina Sławno zajmuje obszar 284,20 km², a zamieszkuje ją około 9000 osób.

Przez gminę przebiegają ważne szlaki komunikacyjne o znaczeniu międzyregionalnym – droga krajowa Nr 6 i linia kolejowa Szczecin–Gdańsk. Położenie na trasie dróg tranzytowych wpływa korzystnie na dostępność komunikacyjną w bezpośredniej relacji do Koszalina (40 km) i Słupska (27 km).

W obecnym kształcie gmina utworzona została w 1992 roku, po podziale miasta i gminy Sławno na dwie jednostki organizacyjne – gmina Sławno i miasto Sławno. W jej skład wchodzi 31 miejscowości i 22 sołectwa. Ponad 50% powierzchni zajmują użytki rolne, około 40% lasy, a 3% stanowią wody powierzchniowe. Przeważają gleby średnich klas bonitacyjnych.

1. Przyrodniczy obraz gminy

Charakterystycznym elementem krajobrazu tego obszaru są równiny moreny dennej z bogatymi kompleksami leśnymi, głównie w części północno-zachodniej i południowo-wschodniej. Wody zajmują 2% powierzchni gminy. Największe znaczenie ma rzeka Wieprza, której długość

w granicach gminy wynosi 45 km, oraz pierwszej klasy czystości Jezioro Łętowskie o powierzchni 4,1 km².

Na obszarze gminy znajdują się dwa rezerwaty przyrody: „Janiewickie Bagno” (leśno-torfowy ze stanowiskami maliny moroszki, wełniaczki darniowej oraz wrzośca bagiennego) i „Sławieńskie Dęby” (leśny z pomnikowymi okazami dębów, grabów, buków i wiązów). Południowo-wschodni skraj gminy to fragment Obszaru Krajobrazu Chronionego obejmującego Jezioro Łętowskie. Jest to obszar lęgowy wielu gatunków ptactwa. Na terenie gminy znajdują się też grupowe i pojedyncze pomniki przyrody oraz dwa stanowiska ptaków chronionych.

Prawie połowę powierzchni gminy zajmują lasy i wody, czyli atrakcyjny potencjał dla turystów. Jeżeli dodamy do tego znaczące powierzchnie łąk i pastwisk, zajmujące doliny Wieprzy i Reknicy, to uzyskujemy obraz bogatej przyrody, w stosunkowo niewielkim stopniu zanieczyszczonej współczesnymi działaniami gospodarczymi. Dodatkowo południowa część gminy jest bardzo malownicza ze względu na obecność pagórków morenowych. Czystość środowiska, obfitość grzybów, jagód, zwierząt łownych mogą zachęcać do spędzenia w tej okolicy weekendu czy kilku dni. Oczywiście nie jest to jeszcze konkurencja dla nadmorskich plaż znajdujących się w sąsiednich gminach Darłowo i Postomino, lecz może stanowić swoistą alternatywę dla tych, którzy zmęczeni są tłumem, hałasem, tłokiem w Jarosławcu, DarłóWKu i innych nadmorskich kurortach. Tu jest dobre miejsce do odpoczynku.

2. Sytuacja społeczno-ekonomiczna i kulturalna gminy

Obecna sytuacja społeczno-ekonomiczna gminy jest konsekwencją długoletnich procesów zachodzących na Pomorzu po II wojnie światowej. Wymiana ludności niemieckiej na polską oznaczała całkowite zerwanie ciągłości społeczno-kulturowej. Nowi mieszkańcy przynieśli ze sobą całkowicie odrębną tradycję kulturową, a dodatkowo sami nie tworzyli żadnej zwartej kulturowo grupy. Wśród nowych mieszkańców gminy zdecydowanie dominowali rolnicy, którzy obejmowali gospodarstwa indywidualne lub tworzyli spółdzielnie produkcyjne. Na bazie niektórych folwarków junkierskich powstały PGR-y. Lokalny przemysł praktycznie zaniknął.

Zmiany systemu społeczno-ekonomicznego na początku lat 90. XX wieku doprowadziły do bardzo głębokiego kryzysu w rolnictwie, którego skutki wyraźnie odczuli mieszkańcy gminy. Dochody rolników indywidualnych zmniejszyły się, a PGR-y upadły. Przez wiele lat w gminie był bar-

TABLICA I

A. Zespół Muzyki Dawnej „Juventus” przy Szkole Podstawowej im. Jana Kochanowskiego w Sławsku, pracujący pod kierunkiem Bogumiła Płacheckiego, na Zamku Książąt Pomorskich w Darłowie. Fot. B. Gofryk, 2004

B. Zespół ludowy z Wrześnicy oraz wójt gminy w trakcie Dożynek Gminnych w Warszowie. Fot. W. Skibniewski, wrzesień 2007

TABLICA II

A. „Święto Lipy” w Brześciu. Fot. G. Jakuszewski, lipiec 2007

B. Otwarcie nowej drogi w Warszkwie. Fot. G. Jakuszewski, październik 2007

dzo wysoki odsetek bezrobotnych. Wejście Polski do Unii Europejskiej pozytywnie wpłynęło na sytuację na wsi. Z jednej strony produkcja rolna staje się bardziej dochodowa, a z drugiej strony pojawiły się inicjatywy gospodarcze w bezpośrednim otoczeniu rolnictwa.

Lata 90. XX wieku oraz początek XXI wieku przyniosły też wymóg planowania rozwoju społeczno-ekonomicznego w dłuższej perspektywie czasowej, z uwzględnieniem panujących na tym polu tendencji tzw. zrównoważonego rozwoju (np. Strategia 2006; Idziak 2002; Walasek, Witek 2003). Oznacza to, że na przykład ogromne walory przyrodnicze nie mogą stać się „ofiara” dynamicznego rozwoju przemysłu. Rozpoznanie wspomnianych walorów powoduje, że pojawiły się ograniczenia związane z działalnością przetwórstwa rolnego i przemysłowego. Ich celem jest zachowanie równowagi ekologicznej środowiska przyrodniczego.

Nie oznacza to jednak, że przemysł nie ma szans na rozwój. W gminie znajdują się zakłady przemysłowe, przetwórstwa rolno-spożywczego, na przykład: Zakłady Drzewne „Poldan” w Sławsku, Wytwórnia Ogrodzeń w Łętowie, Masarnia w Bobrowiczkach, Przetwórnia Ryb w Warszkwie czy Rybne Stawy Hodowlane w Pomilowie. Gospodarstwa rybne to jedna z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin rolnictwa. Wykorzystywane są tu doliny Wieprzy i jej dopływów. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że zbyt dynamiczny rozwój w tym kierunku może zagrozić równowadze stosunków wodnych w dolinach.

Głębokie tradycje myślenia o nadrzędności gospodarki w rozwoju społecznym powodują, że w codziennej działalności kwestie społeczno-kulturowe spychane są na odległy plan. Widać to w wielu działaniach (lub raczej braku działań) na tym polu. Sprawy kultury nigdy nie były w centrum polityki gminnej (por. Stefanowski 2002), lecz nie można też powiedzieć, że w gminie nic się nie dzieje w tym zakresie.

Władze gminy dużą wagę przywiązują do wychowania młodzieży. Szkoły podstawowe usytuowane są w: Bobrowiczkach, Boleszewie, Gwiazdowie, Sławsku, Warszkwie, Wrześnicy i Żukowie. Dwa gimnazja znajdują się w Sławsku i Wrześnicy. Prawie 1300 dzieci i młodzieży ma szansę wszechstronnego rozwoju intelektualnego i fizycznego. Wszystkim uczniom zapewnia się dojazd do szkoły. W bieżącym roku gmina otrzymała gimbus z Ministerstwa Edukacji. Funkcjonują też dwie biblioteki szkolno-publiczne. Szkoły są ośrodkami dydaktycznymi i ośrodkami kultury. Organizują spotkania z ludźmi nauki, gospodarki, żołnierzami II wojny światowej. Prowadzone są warsztaty z młodzieżą przy wykorzystaniu środków z UE. Program pod tytułem „Szkoła marzeń” prowadziła Szkoła Podstawowa im. Jana Kochanowskiego w Sławsku i Gimnazjum w Sławsku. Udaje się zorganizować zespoły, grupy, które mogą godnie reprezen-

tować swoje środowisko lokalne na znacznie szerszym forum, na przykład Zespół Muzyki Dawnej „Juventus” (Tabl. I: A)

Obecnie duże znaczenie w życiu gminy mają organizacje pozarządowe, które zdobywają środki na organizację zajęć dydaktyczno-wychowawczych dla młodzieży. Chodzi głównie o wyrównanie szans rozwojowych między wsią a miastem. Na ten cel uzyskaliśmy ostatnio 135 000 €. Ważną rolę odgrywa kilkanaście stowarzyszeń. Dużą aktywność wykazuje siedem jednostek ochotniczych straży pożarnych czy Koła Gospodyń Wiejskich. Rozwija się sport masowy – w rozgrywkach gminnych bierze udział 11 drużyn piłkarskich. Ożywioną działalność prowadzi Klub Biegacza „Olszewski i Synowie” w Sławsku.

Od 1992 roku gmina współpracuje z Fundacją „Dziedzictwo”. Jest to organizacja pozarządowa, której zasadniczym celem jest ochrona dziedzictwa kulturowego Ziemi Sławieńskiej (Rączkowski 1992). Początkowo jej działalność koncentrowała się na prowadzeniu badań wykopaliskowych na stanowiskach archeologicznych głównie w okolicy Wrześnicy, a z czasem rozszerzyła się również na inne pola, w tym zwłaszcza edukacyjne i promocyjne. Od 1996 roku Fundacja wspólnie z Urzędem Gminy (oraz Sławieńskim Domem Kultury, a ostatnio też Stowarzyszeniem Archeologicznym „Przeszłość dla Przyszłości”) organizuje festyn archeologiczny „Sobota na grodzisku” (Rączkowski 2005). Odbywa się on zawsze w trzecią sobotę lipca. Od kilku lat poprzedzają go warsztaty dla dzieci i młodzieży.

Kompleks stanowisk archeologicznych we Wrześnicy to jeden z najważniejszych zespołów osadniczych z wczesnego średniowiecza. Bardzo dobry stan zachowania grodziska oraz zespołu cmentarzysk kurhanowych, a także walory przyrodniczo-krajobrazowe w jego rejonie stały się podstawą inicjatywy ochrony tego obszaru (por. Rączkowski, Sroka 2002; Kijowski 2002). Niestety niewiele w tym zakresie zostało zrobione, choć cały czas, z różnym natężeniem, prowadzone są prace inwentaryzacyjne. Ważność tego miejsca na mapie gminy podkreśla dodatkowo fakt, że tradycyjnie od 1997 roku w maju na grodzisku we Wrześnicy odbywa się start międzynarodowego „Biegu Święców”. Jego trasa wiedzie przez las wrześnicki z cmentarzyskami kurhanowymi i dalej Sławsko do Sławna. Tym samym biegacze metaforycznie pokonują czas od IX wieku (czas budowy grodu) do XIV wieku (czas lokacji miasta Sławno), zapoznając się z najbardziej istotnymi aspektami historii Ziemi Sławieńskiej.

Choć inicjatywy związane ze Sławskiem i Wrześnicą wydają się być szczególnie ważne dla gminy, nie oznacza to, że są jedyne. Regularnie mają miejsce różne wiejskie festyny, spotkania (np. wiejskie dożynki, odpusty parafialne) (Tabl. I: B). Do bardzo istotnych należy zaliczyć także odbywające się w Brześciu „Święto Lipy” (Tabl. II: A).

Bardzo istotnym elementem dla rozwoju kulturalnego gminy jest zainteresowanie nią różnych środowisk akademickich z kraju. Badania prowadzą u nas przedstawiciele Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Akademii Pomorskiej w Słupsku. To dla nas niezwykle ważne i dające sporo do myślenia. Kontakty z naukowcami otwierają również horyzonty na nowe aspekty rozwoju społeczno-kulturalnego, ale też i ekonomicznego.

3. Perspektywy

We wszystkich opracowywanych ostatnio programach, strategiach, planach podkreśla się potrzebę rozwoju turystyki. Obecność znakomych zasobów przyrodniczych oraz niezwykle atrakcyjnych zasobów kulturowych niewątpliwie sprzyja takiemu ukierunkowaniu rozwoju. Wiele w tym względzie jest jeszcze do zrobienia. Jak dotąd tylko w Łętowie powstał Ośrodek Sportu i Rekreacji. Bardzo powoli rozwijają się gospodarstwa agroturystyczne. Istnieje kilka ośrodków hodowli koni przeznaczonych dla zainteresowanych hippiką. Zdecydowanie brakuje jeszcze podstawowej infrastruktury turystycznej – miejsc noclegowych, barów i restauracji, szlaków rowerowych, pieszych czy konnych. Praktycznie nie ma odpowiedniego oznakowania i przygotowania obiektów atrakcyjnych turystycznie. Brak również szerokiej informacji o urokach gminy. To wszystko jest jeszcze przed nami.

Plan rozwoju lokalnego gminy uchwalony w 2006 roku na najbliższe lata zakłada rozwój inwestycji proekologicznych. Budowana będzie sieć kanalizacyjna i wodociągowa. W najbliższym czasie powstanie kanalizacja sanitarna w Bobrowicach i Bobrowiczkach, a następnie w Rzyszczewie. Wartość inwestycji to 6 000 000 złotych. Opracowywana jest też dokumentacja na skanalizowanie wsi Wrześnica, Tychowo i Sławsko. Prowadzone są inwestycje infrastrukturalne, na przykład nowe drogi (Tabl. II: B).

Do grupy inwestycji proekologicznych należy także realizowany właśnie projekt budowy 20 siłowni wiatrowych o mocy 50 MW za kwotę 75 000 000 €. Zakończenie inwestycji planowane jest jesienią 2009 roku.

Bibliografia

- IDZIAK W. 2002. Krajobraz kulturowy i dziedzictwo kulturowe w strategii rozwoju powiatu sławieńskiego, [w:] *De rebus futuris memento: przyszłość przeszłego krajobrazu kulturowego Ziemi Sławieńskiej*, (red.) W. Rączkowski, J. Sroka. Sławno: Fundacja „Dziedzictwo”, 87–100.

- KIJOŃSKI A. 2002. Zapis graficzny krajobrazu ruralistycznego a tworzenie koncepcji zagospodarowania turystycznego okolic Sławna: założenia projektu Parku przyrodniczo-archeologicznego „Wrześnickie kurhany”, [w:] *De rebus futuris memento: przyszłość przeszłego krajobrazu kulturowego Ziemi Sławieńskiej*, (red.) W. Rączkowski, J. Sroka. Sławno: Fundacja „Dziedzictwo”, 125–150.
- RĄCZKOWSKI W. 1992. Fundacja „Dziedzictwo”: o nowych zadaniach archeologii, *Dorzecze* 1: 74–75.
- RĄCZKOWSKI W. 2005. *SOBOTA NA GRODZISKU – tradycja i potrzeba?*, Sławno: Fundacja „Dziedzictwo” [ulotka przygotowana na X Festyn „Sobota na grodzisku”].
- RĄCZKOWSKI W., SROKA J. (red.) 2002. *De rebus futuris memento: przyszłość przeszłego krajobrazu kulturowego Ziemi Sławieńskiej*, Sławno: Fundacja „Dziedzictwo”, Sławieński Dom Kultury.
- STEFANOWSKI W. 2002. Zasoby środowiska kulturowego w polityce gminy Sławno, [w:] *De rebus futuris memento: przyszłość przeszłego krajobrazu kulturowego Ziemi Sławieńskiej*, (red.) W. Rączkowski, J. Sroka. Sławno: Fundacja „Dziedzictwo”, Sławieński Dom Kultury, 115–122.
- Strategia 2006. *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Sławno na lata 2006–2015*, Sławno.
- WALASEK L., WITEK M. 2003. *Studium krajobrazu kulturowego gminy Sławno*, Szczecin [maszynopis].

Wissenswertes über die Gemeinde Sławno

Zusammenfassung

Die Gemeinde Sławno liegt im nordwestlichen Teil des Bezirkes Westpommern an der Grenze zum Bezirk Pommern. Sie umfasst 284,20 km². Einwohnerzahl ca. 9000 Personen. In der Gemeinde sind ab 1992 zwei Verwaltungsbezirke – Stadt- und Landgemeinde – mit 31 Ortschaften und 22 Schulzenämtern. Charakteristisch sind die Ebenen der Oberflächenmoräne und zwei Naturreservate das „Moorgebiet bei Jannewitz“ und die „Schlawer Eichen“. Touristen finden weite Wald- und Wasserflächen vor.

In den 90-er Jahren des 20. Jh. und Anfang des 21. Jh. führte man die geplante Entwicklung in gesellschaftlich-ökonomischer Richtung fort, vor allem um das natürliche ökologische Gleichgewicht zu erhalten.

Die Industrie wurde auch nicht vergessen. In der Gemeinde befinden sich landwirtschaftliche Produktionsbetriebe, Fleisch- und Fischverarbeitung und zahlreiche Fischteiche, z.B. in: Alt Schlawe, Lantow, Neu Bewersdorf, Alt Warschow, Marienthal.

Die Gemeindeverwaltung legt großen Wert auf die Erziehung der Jugend. Grundschulen sind in: Bewersdorf, Rötzenhagen, Quäsdow, Alt Schlawe, Alt Warschow, Freetz, Suckow. Mittelschulen sind in Alt Schlawe und Freetz. Ca. 1300 Schüler haben die Chance, eine gute vielseitige Schulausbildung zu erhalten.

Sehr aktiv sind 7 Einheiten der Freiwilligen Feuerwehr und die Vereine der Landfrauen. 11 Fußballvereine und andere Disziplinen des Massensports kämpfen nicht nur in der eigenen Gemeinde. Einer der besten ist der Sprinterklub „Olszewski und Söhne“ in Alt Schlawe.

Seit 1992 arbeitet die Gemeinde mit der Stiftung „Dziedzictwo“ (Erbgut) zusammen. Es ist eine selbständige Organisation, die sich mit dem Schutz des Kulturerbes der Schlauer Gemeinde befasst. Seit Jahren unterstützt sie historische Veranstaltungen wie „Samstage auf altem Burggelände“ und den jährlichen internationalen „Lauf der Swenzen“ in Freetz.

Sehr oft finden in der Gemeinde Dorffeste und Treffen statt, auch Erntedank- und Pfarrgemeindefeste, z.B. in Hohenzollerndorf das Fest der „Heiligen Linde“.

Immer wieder wird die Entwicklung des Tourismus unterstrichen, daher sind viele ökologische Investitionen geplant. Das Wasser- und Kanalisationsnetz wird ausgebaut, ebenso das Errichten von 20 Windrädern (50 MW).

